

Vejlerområdet guldsmedefauna bliver undersøgt

Tekst og fotos: Jørgen Peter Kjeldsen / ornit.dk

På trods af Vejlernes status som Danmarks største sumpområde, som jo skulle indikere en rig guldsmedefauna, er der først indenfor de seneste år begyndt at komme fokus på områdets guldsmede og vandnymfer. Det har foreløbigt vist sig, at Vejlerne huser både meget store bestande og sjældne arter, og der vil givetvis i de kommende år blive gjort flere spændende fund.

Guldsmedene er gode indikatorer for sunde økologiske tilstande i vandområderne, og både de voksne dyr og larverne spiller vigtige roller i de økologiske samspil, både i kraft af deres funktion som rovdyr og som fødekilde for andre dyr – særligt kendt (blandt fuglekiggere) er Sortternens afhængighed af guldsmedelarver som føde i ungefodringsperioden, og Lærke-/Aftenfalkenes forkærlighed for at fange og fortære voksne guldsmede.

Størstedelen af det hidtidige kendskab til situationen i Vejlerne kan tilskrives publikumsfaciliteterne omkring gangbroen i Han Vejle – en meget stor del af de indberettede fund før 2017 er fra denne specifikke lokalitet. Her var bl.a. næsten årlige fund af den sjældne, rødlistede **Huevandnymfe**, og i 2006 fandtes for første gang i Danmark arten **Baltisk Mosaikguldsmed** i Han Vejle, hvorfra den også er rapporteret i årene, der er gået siden. Vejlerområdet er sammen med Nordmors fortsat det eneste kendte danske yngleområde for denne art. Disse fund antydte i høj grad, at Vejlerne rummer gode potentialer for guldsmede og vandnymfer, også sjældne og krævende arter, og var på den måde en inspiration til at foreslå en undersøgelse, som også inddrog resten af reservatet. Det blev derfor i 2016 foreslået fra min side, at der i 2017 og 2018 skulle foretages en sådan målrettet undersøgelse af guldsmedefaunaen i Vejlernes vandområder, og Aage V. Jensen Naturfond imødekom beredvilligt ansøgningen med økonomisk støtte og adgang til reservatet. Registreringerne af arterne skulle samtidig bidrage til den landsdækkende atlasundersøgelse af guldsmede og vandnymfer (se projekthjemmesiden www.guldsmedeatlas.dk), som gennemføres i årene 2014-18, og dermed også supplere NOVANA-overvågningen ved at være med til at identificere hidtil ukendte levesteder. Særligt fund af rødlistede arter kan potentielt gøre en forskel i forhold til forvaltningen af specifikke naturområder.

Baltisk Mosaikguldsmed han, Lund Fjord, 9. august 2017.

I guldsmedesæson 2017 har jeg brugt 34 dage i felten på undersøgelsen, fordelt med 6 i maj, 10 i juni, 6 i juli, 5 i august, 4 i september og 3 i oktober. Størstedelen af indsatsen er brugt på Vejlernes kanaler i kano, men på dage med vindstyrke over 4-5 m/sek. er undersøgelsen foregået til fods langs digerene. Tanken fra starten var også at sejle langs rørbræmmerne i de store søer i kano, men det viste sig svært at håndtere (styre) kanoen ved blot den mindste smule vind på de åbne vandflader. Undersøgelsen er de fleste dage foretaget fra ca. kl. 10 (sommertid) til midt på eftermiddagen, de timer på dagen hvor guldsmede og vandnymfer er mest aktive. Det er tilstræbt at fordele indsatsen jævnt, således at de fleste dele af reservatet er blevet undersøgt nogenlunde lige intensivt.

Baltisk Mosaikguldsmed han, Glombak, 19. juli 2017.

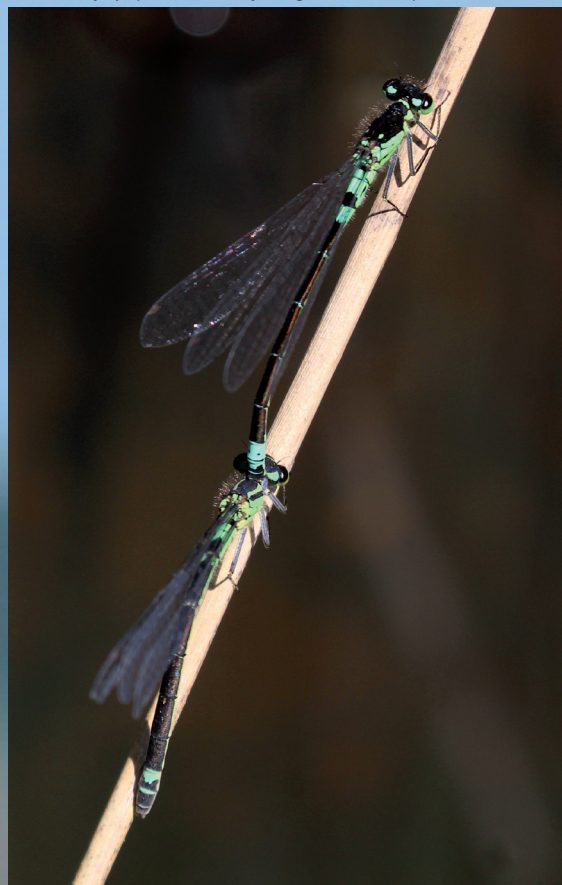
Årets undersøgelse har givet en god basisviden om de forskellige arters forekomst i området i løbet af sæsonen – så fra udgangspunktet, en meget beskeden viden om reservatets guldmedefauna, er den efter denne sæson en af de bedst undersøgte i landet. De to atlaskvadrater, som dækker størstedelen af Vejlerne, er således de artsrigeste nord for Limfjorden med omkring 30 arter registreret – i hele Nordjylland kommer kun Lille Vildmose op på samme niveau. Derfor kan der i den kommende sæson 2018 især fokuseres på at få et grundigere kendskab til de mere fåtallige arter og en større spredning af indsatsen ved ikke udelukkende at færdes langs kanaler og diger, men det påtænkes i højere grad at op- søge de mindre rørskovssøer i skridtstøvler/waders.

I denne artikel præsenteres et udpluk af resultater fra den første feltsæson, dvs. her omtales kun eksempler på arter, hvor der er særligt interessante resultater at præ- sentere. En mere udførlig "midtvejsrapport" for projektet med flere foreløbige udbredelseskort kan findes på Aage V. Jensen Naturfonds hjemmeside www.avjf.dk/avjnf/ under Vejlerne. Efter feltsæsonen 2018 vil en endelig rap- port med en gennemgang af samtlige resultater blive ud- arbejdet.

Det kan i øvrigt oplyses, at undersøgelsen var genstand for en flot opsat artikel i avisen Nordjyske den 11. au- gust 2017.

For assistance under nogle af kanoturene takkes Albert Schmidt, Kurt Æbelø Madsen, Bjarne Pedersen og Car- sten Krog Pedersen.

Huevandnymfe par, Tømmerby Ringkanal, 26. maj 2017.

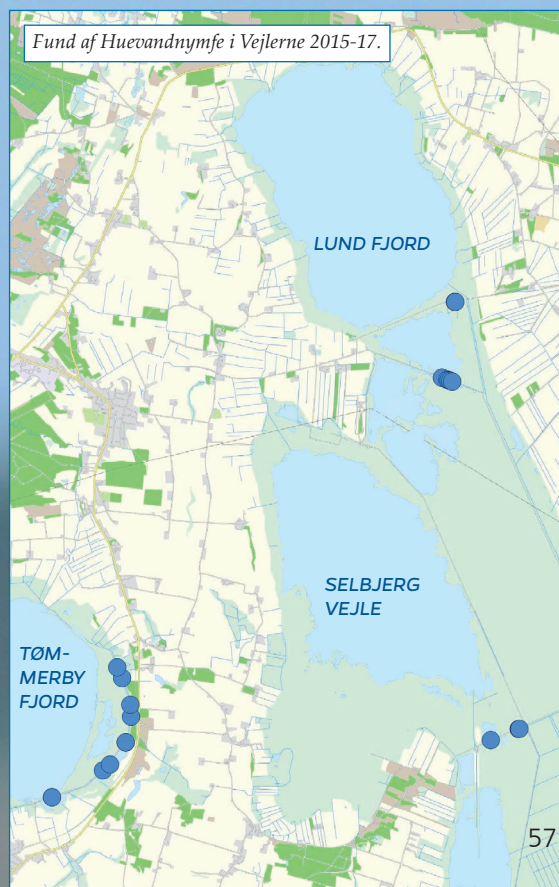

Blåbåndet Pragtvandnymfe

Denne smukke metalglinsende art træffes med gode be- stande i et par af bækkene, som løber til Vejlerne – Tøm- merby Å og Østerild Bæk. Ved Tømmerby Å er registre- ret op til ca. 25 individer, og ved Østerild Bæk ca. 40. Arten yngler ved rindende vand, men strejfer en del om- kring, og vil til tider optræde væk fra ynglestederne – er således også truffet i klithedeterræn ved Blovsgårde og ved en meget lille bæk i Tømmerby. Blåbåndet Prag- vandnymfe har en, for vandnymfer, ganske lang flyvetid fra maj til august. Den meget lignende **Blåvinget Prag- vandnymfe** er af en anden observatør rapporteret fra Øs- terild Bæk, men formentlig kun som strejfgæst.

Huevandnymfe (rødlitestatus: truet)

Denne sjældne art er i hele Danmark (Jylland + Born- holm) kun fundet i 15 atlaskvadrater, heraf to i Vejlerne. Levestederne er næringsrige, men rene vandområder (i Vejlerne både søer og kanaler). Før denne undersøgelse var arten kun kendt fra gangbroen i Han Vejle, hvor den er registreret de fleste år (dog ikke i 2017, trods eftersøg- ning). Dette første år af undersøgelsen gav registreringer tre nye steder: en strækning langs Tømmerby Ringkanal fra Maskinhuset og nordpå (22 individer 26. maj 2017), søerne langs Selbjergdiget (4 individer 2. juni 2017) og kanalen langs sydsiden af Han Vejle (6 individer 10. juni 2017). De fleste blev set siddende på vegetation lige over vandspejlet, flere af dem i parring, og ved Tømmerby Ringkanal sås mindst tre par æglæggende. Huevand- nymfe har en ganske kort flyvetid på to-tre uger i sidste halvdel af maj og første halvdel af juni.

Tømmerby Ringkanal ved Mommer, typisk habitat for Rødøjet Vandnymfe.

Rødøjet Vandnymfe

Rødøjet Vandnymfe er i Vejlerne særligt talrig ved Tømmerby Ringkanal-systemet (inkl. forløbet nord om Arup Vejle), hvor der er en rig forekomst af åkander og andre flydeblade, som arten har en forkærlighed for. Her er tætheden visse steder meget høj, eksempelvis taltes 19. juni 286 individer på strækningen mellem Mommer og Maskinhuset. Desuden er den fundet i kanalunderføringen ved Vesløs Vejlevej og i søerne ved Krapdiget, som det eneste sted i de Østlige Vejler. I Vejlernes nærhed er Rødøjet Vandnymfe også talrig i Tovsig Sø og flere steder i Hjardemål Klit-Blovsgårdeområdet. Flyvetid: især juni-juli – i 2017 registreret mellem 26. maj og 21. juli.

Lille Rødøjet Vandnymfe

Ved Vejlernes bedst overvågede guldsmedlokalitet, gangbroen i Han Vejle, fandtes i sommeren 2015 flere æglæggende par af Lille Rødøjet Vandnymfe (op til 10 individer set). Denne art er under spredning nordpå i Jylland, men det var første fund i Thy/Hanherred, og arten kendes fortsat kun fra få steder i Vendsyssel. Formentlig er koloniseringen af Vejlerne dog slået fejl, for arten er ikke fundet i området siden, trods intens eftersøgning.

Grøn Mosaikguldsmed (rødlitestatus: næsten truet)

Arten er stærkt tilknyttet vandplanten Krebseklo, som ikke fandtes i Vejlerne før år 2000 (P. Hald Mortensen pers. medd.). Nu er Krebseklo udbredt i det meste af Tømmerby Ringkanal-systemet, og der findes også her en god bestand af Grøn Mosaikguldsmed, særligt på strækningen nordøst for Maskinhuset, hvor op til 20 individer er talt (23. august). Desuden er den fundet ved Krapdiget og Glombak-kanalen på steder uden Krebseklo, og her er den set æglæggende i flydende døde plantestængler (så arten er åbenbart ikke fuldstændigt afhæn-

gig af Krebseklo). Omkring Vejlerne yngler arten også ved et vandhul med Krebseklo i Lild Klitplantage og er desuden truffet tilfældigt enkelte andre steder i området. I det øvrige Danmark er de tætteste bestande på Bornholm, i Nordsjælland og i det midtjyske søhøjland, ervedover spredt i resten af landet. Udover Vejlerbestanden er der meget få kendte ynglesteder nord for Limfjorden. Flyvetid: juli-september (i Vejlerne dette første undersøgelsesår 19. juli-17. september).

Æglæggende Grøn Mosaikguldsmed i Krebseklo, Tømmerby Ringkanal, 23. august 2017.

Baltisk Mosaikguldsmed (rødlistestatus: ??)

En af Vejlernes største sjældenheder er Baltisk Mosaikguldsmed, som i Danmark kun er truffet her i området (hvor den først fandtes i 2006). Det var efter den seneste opdatering af rødlisten, hvorfor den endnu ikke er optaget på denne. Ellers strækker udbredelsen sig fra Midt-sverige og østpå. Den er før denne undersøgelse næsten udelukkende kendt fra gangbroen i Han Vejle, men blev i undersøgelsens første år fundet nye steder i Selbjerg Vejle, Glombak og Tømmerby Fjord (Ringkanalen), således at der nu er fund fra tre atlaskvadrater (tidligere kun ét). Ses især flyvende under fouragering langs rørbræmmer. Der blev i sæsonens løb gjort ni observationer af i alt 14-16 individer i Vejlerne, heraf én fundet døende i Glombak, flydende i vandet. Desuden er arten nær Vejlerne fundet i strandsøer ved Feggeklit på Mors (to individer 15. august). Flyvetid: juli-august (i 2017: 19. juli-27. august).

Baltisk Mosaikguldsmed er en meget stor og markant mosaikguldsmed med lange smalle skulderstriber – kan forveksles med **Sivmosaikguldsmed**, men denne er knyttet til næringsfattige miljøer og findes formentlig ikke i området.

Stor Kejserguldsmed

Stor Kejserguldsmed yngler ret almindeligt ved Tømmerby Ringkanal (flere æglæggende hunner set), men er også truffet ved Arup Vejle, Lund Fjord og Han Vejle. I undersøgelsens første år er der registreret i alt 32 individer fordelt på 17 observationer. Det er en art, som i løbet af de seneste tyve år har spredt sig i Danmark, og det kan forventes, at den vil blive endnu mere almindelig fremover. Den er også registreret omkring Vejlerne; enkelte individer ved mindre søer og vandhuller i klitplantagerne. Flyvetid: juni-august (i 2017 registreret mellem 27. juni og 23. august).

Stor Kejserguldsmed han, Tømmerby Ringkanal, 1. august 2017.

Glinsende Smaragdlibel han, Lund Fjord, 20. juli 2017.

Glinsende Smaragdlibel

Arten optræder ret almindeligt (flyvetid: juni-august) i alle Vejlernes kanaler, ofte nær bevoksning, eksempelvis pilebuske. Den ses desuden i mange småsøer omkring Vejlerne og i klitplantagerne. I lighed med mosaikguldsmede patruljerer hvert individ typisk langs en bestemt kanalstrækning eller rørbræmme.

Fireplettet Libel

Vejlernes mest talrige guldsmed er Fireplettet Libel, der fra klækningstidspunktet i maj visse steder kan forekomme i store sværme med op til over 100 individer. Den er særligt talrig i rørskovspartier i Selbjerg Vejle, Glombak og Bygholm Nord, men kan i øvrigt iagttages overalt. Et eksempel på masseoptræden lige efter klækning sås 2. juni, hvor mindst 775 individer taltes langs Krapdæmningen. I alt blev der denne sæson registreret 1717 individer. Den er også meget almindelig i randområderne; træffes ganske ofte fouragerende langt fra vand. Flyvetid: maj-juli (denne sæson set frem til 1. august).

Fireplettet Libel, Tømmerby, 1. juli 2017.

